

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / C.J. de Ruijter

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN

725

C.J. de Ruijter

Verschillen in geloof

MEDITATIEF

730

A.H. Verbree

Een mummie verrijst

WANDELEN MET GOD

731

H.J. Messelink

Groeien in het geloof –
word je daar beter van?

ACHTERGRONDEN

733

J. Borgdorff

'Help, ik voel er
niets van'

SAMENLEVING

736

D.A.C. Slump

Rechtsstaat – overheid –
ambtenaar

en verder...

Uit de kerken
Meegetezen

VERSCHILLEN IN GELOOF

Groeien **we** uit elkaar als vrijgemaakten?

Sommigen zijn er bang voor, Langzamerhand zie je hoe in de kerk bepaalde verschillen gaan optreden. Verschillen in geloof en geloofsbeleving. En zulke verschillen kunnen gemakkelijk uitgroeien, Vooral als ze in stand gehouden en gevoed worden vanuit verschillende bladen. De verscheidenheid onder ons neemt toe. Dat staat vast, En daarmee ligt ook de vraag op tafel hoe we omgaan met verschillen. In een paar artikelen¹ wil ik ingaan op die toenemende verscheidenheid.²

Verschillen buiten en binnen

Natuurlijk komen die verschillen niet uit de lucht vallen. Maar toch is het wel opvallend. Want vanouds hebben we als gereformeerde kerken altijd een vrij sterke eenheid vertoond. Zeker in vergelijking met andere kerkengroepen viel dat op. Dat gaf ook iets heel vertrouwds. Je wist vrij goed waar je met elkaar aan toe was. Maar dat is aan het verdwijnen.

Hoe komt dat? Ik denk dat er verschillende oorzaken voor zijn. Onder andere wel deze, dat verscheidenheid ook een trek van onze cultuur aan het worden is. Daar staan we als kerken natuurlijk niet buiten. Maar daarmee hangt iets anders samen, dat misschien nog wel belangrijker is. Sinds een tijdje zijn we als vrijgemaakten veel meer buiten eigen kring gaan kijken naar andere kerkelijke stromingen. Nu wisten we altijd wel, dat Neder-

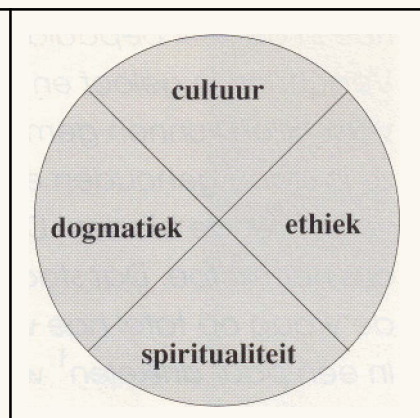
land een bonte staalkaart van kerken vertoont. Maar we lieten ons daar vroeger niet zo veel aan gelegen liggen. Tegenwoordig zijn we veel meer geneigd om te willen leren van waardevolle elementen die we bij anderen aantreffen. Verschillen die we daarmee buiten onze kerken aantreffen, krijgen op die manier gemakkelijk ook binnen de kerken betekenis. Als we b.v. intensief bezig zijn met de sterke kanten van evangelischen, zal een 'evangelische manier van geloven' (zo noem ik het maar even) ook gemakkelijk een plaats krijgen binnen de kerk.

Het opkomen van verschillen in de kerk heeft dus veel te maken met verschillen buiten de kerk. Hoe

meer je als kerk openstaat naar buiten toe, des te meer zul je zulke verschillen ook naar binnen toe werken.

Geloof in vier sectoren

Het kan dus leerzaam zijn eerst naar de verschillen buiten de kerk te kijken, voordat we de verschillen binnen & kerk in kaart brengen. Nu zijn de verschillende kerken en stromingen al vaak op een rijtje gezet. Maar het nadeel van zo'n lange opsomming is, dat je al gauw door de bomen het bos niet meer ziet. Als je juist de verschillen goed in beeld wilt hebben, moet je eigenlijk meer sorteren. Wat hoort bij elkaar en wat niet? Ik doe dat aan de hand van een sociologisch modelletje.³ Het model wil op een bepaalde manier beschrijven wat voor elementen je altijd onderscheiden kunt als het gaat om leven uit geloof. U vindt het in afbeelding 1.

Afbeelding 1.

Deze figuur wil laten zien, dat je in godsdienstig leven altijd vier sectoren kunt onderscheiden. Die vier sectoren hebben elk een belangrijke betekenis voor het leven uit geloof en ze hangen daarom ook heel nauw samen. Geen van de sectoren is los verkrijgbaar. Samen geven ze gestalte aan de manier waarop je in God gelooft.⁴ Ik geef kort aan wat met die vier verschillende sectoren bedoeld wordt:

1. *Dogmatiek*: daarmee bedoelen we de geloofsleer, zoals die in

een samenhangend geheel is geformuleerd. Bij *dogmatiek* gaat het dus **voord** om de *inhoud* van het geloof. Veel aandacht krijgt daarbij natuurlijk de belijdenis van een **kerk**. In deze sector **gaat** het om de vraag: Wat geloven wij?

2. *Ethiek*: daarmee bedoelen we de manier waarop we in geloof handelen. In de ethiek **gaat** het om vragen van goed en **kwaad**. Om de geloofskeuzes, die we in de praktijk van het **leven** doen. In je doen en laten **komt** zo duidelijk uit, **vanuit** welke gelovige motivatie je leeft. In deze sector gaat het dus om de vraag: Hoe handelen wij?
3. *Spiritualiteit*: daarmee bedoelen we de manier waarop de geloofsbeleving gestalte krijgt. Dan denk je aan de manier waarop je met God omgaat. Dat komt uit in je **persoonlijke** eredienst voor God. In de vormgeving van de gezamenlijke liturgie van de gemeente in de zondagse eredienst. In deze sector gaat het om de vraag: Hoe **gaan** we met God om?
4. *Cultuur*: Waarschijnlijk de meest verrassende sector. Voor veel mensen ligt het niet voor de hand dit element **ter sprake** te brengen als het over geloof in God **gaat**. **Toch denk** ik, dat het ter zake is. Met cultuur bedoel ik dan **eigenlijk heel** in het algemeen het levensgevoel van de tijd en de samenleving waar je als gelovige deel aan hebt. Voor de gestalte van je geloof is dat ook een component. Wij zijn vandaag **heel anders christen** dan b.v. Polycarpus van Smyrna. Dat komt vooral **door** dat hij in een andere tijd en een andere wereld leefde. En wij zijn ook anders christen dan b.v. Hongaren in Roemenië. Terwijl we in dezelfde God geloven, is er ook iets verschillends: we leven in een andere cultuur, die maakt dat je verschillen kunt constateren die in onze manier van geloven **door**

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. OE BRUUNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (05202) 31201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (01100) 15591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 p r jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan p r maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingsstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah. Tel. (05210) 15946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

werken. Iedere gelovige is **kind** van zijn tijd. Daar ontkom je niet aan. Daarom is cultuur ook **een** component die hier **terzake** is. In deze sector **gaat** het **dus** om de vraag: Binnen wat **voor** wereld geloven wij?

Kort samengevat:

1. *Dogmatiek*: Wat geloven wij?
2. *Ethiek*: **Hoe** handelen wij?
3. *Spiritualiteit*: **Hoe** gaan we met **God** om?
4. *Cultuur*: Binnen **wat** voor wereld geloven wij?

Verschil in accenten

Het weergegeven model gaat er van uit, dat **die** vier sectoren nauw **met** elkaar samenhangen. Maar die **samenhang** moet dan **ook** wel gerespecteerd worden. Stel dat één van de sectoren extra nadruk krijgt, **dan** betekent **dat** waarschijnlijk, dat de onderlinge samenhang **ook** verstoord **wordt**. En **m.i.** zul je op dat punt **ook meteen de geloofsverschillen duidelijk** kunnen maken. Ik probeer dat even kort aan **te** geven:

Als je sterke nadruk legt op de **cultuur** (**binnen** wat voor wereld geloven wij?), **zal** dat sen heel eigen manier van geloven **opleveren**. Je **vraagt dan** veel ruimte voor de **inbreng** van het levensgevoel van je eigen **tijd**. Je **kies** om **zo** te zeggen de invalshoek van geloven vanuit het wereldbeeld van je omgeving. Dat zal gemakkelijk leiden tot b.v. aanpassing **van** de leer. De vragen van je eigen tijd krijgen voorrang boven de antwoorden die de **kerk** eeuwenlang gegeven heeft. Dat verschijnsel heeft zich in de geschiedenis voorgedaan, b.v. bij het bijbels humanisme, bij de remonstranten en eigenlijk bij heel veel vrijzinnigen door de eeuwen heen. Het **levensgevoel** en de wereldbeschouwing van de eigen cultuur werden de **maat** waarnaar het **geloof** gestalte **kreeg**.

Natuurlijk kun je ook de **nadruk** leggen op de **ethiek** (hoe handelen wij?). Het **hoofdmoment** van je ge-

loof wordt dan: Op welke manier breng ik mijn geloof in praktijk? De levenswandel in geloof trekt veel aandacht naar zich **toe**. Dat is in **het** verleden wel gebeurd b.v. bij verschillende vormen van het **puritanisme**. Maar ook in **onze** tijd **komt** het voor, **alleen** dan in heel andere vorm. **B.v.** in de politieke theologie en de bevrijdingstheologie. Bij deze **twee kan** ethiek **dan** gemakkelijk de dogmatiek gaan overheersen en wegdringen. Zuiverheid in de leer wordt dan ondergeschikt aan zuiverheid in levenswandel.

Spiritualiteit (hoe gaan we met God om?) wordt soms ook de **invalshoek van geloven**. In dat **geval** wordt alle aandacht gevraagd voor de **persoonlijke** verhouding tot **God**. De levende omgang met Hem wordt het een en het **al**. **Dat is b.v.** wel **gebeurd** bij belangrijke **vertegenwoordigers** van de mystiek. Maar iets van die invalshoek kun je **ook** merken bij **evangelischen** en **pinkstergroepen**. Ook bij hen **grote** aandacht voor de levende band met God. Dat **gaat bij hen** niet ten koste van de ethiek. **Vaak** wel ten koste van de **dogmatiek**.

Tenslotte kun je ook het hoofddaccent plaatsen bij de **dogmatiek** (wat geloven wij?). De **geloofsinhoud** komt daarbij **sterk** centraal te staan. De leer van de kerk krijgt grote aandacht. **Het gaat** dan over een **manier** van **geloven**, die zich kenmerkt door een **sterke** inhoudelijke **identiteit**. Ik denk daarbij **vooral** aan **orthodoxe kerken**. Binnen de gereformeerde **traditie** is dat **m.i.** soms duidelijk aanwijsbaar. In de tijd van de **reformatoren** gaat dat **m.i.** nog niet op. **Maar** in later tijd wordt orthodoxie een belangrijke **trek**. **Mijns inziens** is daar in de vrijgemaakte kerken nog wel iets van terug **te** vinden. Je w u kunnen zeggen **dat binnen onze kerken** de **dogmatiek** een hoofddaccent krijgt.

Dogmatisch hoofddaccent

Ir het **bovenstaande** heb ik **dus** geprobeerd aan de hand van het mo-

del iets te laten zien van **geloofsverschillen**, die er bestaan. **Daarmee** is nog niet **veel gezegd** over de oorzaak waardoor zulke **verschillen** ontstaan zijn. Het **model doet d-leen** maar **dienst** om in 't **kort** te beschrijven **waar** de verschillen zitten. Het **gaat** me er nu **ook** niet om, die verschillen te **verklaren**. Daar **is een diepe** duik in de geschiedenis voor nodig. De ruimte **daarvoor** ontbreekt nu gewoon.

Mijns inziens is het het wel leerzaam, om **ook** de vrijgemaakte **kerken** eens binnen zo'n **spectrum** van **verschillende** invalshoeken geplaatst te zien. Ik durf wel te zeggen, dat het sterke punt van **onze** kerken in de dogmatiek ligt. Maar **wie** vanuit de **vrijgemaakte kerk** ook wel **eens** naar andere kerken **kijkt, kan dan tot** de ontdekking **komen, dat** men daar **ook** zijn sterke punten heeft. Als je **dan** gaat vergelijken **vallen** de **verschillen direct** op. **Maar je kunt je** voorstellen, dat er dan ook een **beweging** kan opkomen, **die** probeert om binnen de kerk eens ruimte te maken **voor** een andere invalshoek. **Mijns inziens** is **dat** de situatie, **waarin** wij op dit moment als **kerken** verkeren. (Volgende **week** hoop ik daar uitvoeriger op in te **gaan**).

Dogmatiek als invalshoek

In het **bovenstaande** heb ik aangegeven, dat binnen onze kerken de dogmatiek het **hoofddaccent** krijgt. Ik voeg daar aan toe, dat de accenten op de andere sectoren daardoor vaak bepaald **zijn**.

Ik **probeer** een en ander te **verduidelijken**, door nogmaals alk vier sectoren langs te gaan, maar dan nu kijkend naar de situatie binnen onze kerk.

Dogmatiek (Wat geloven wij?)
Mijns **inziens** ligt op dit punt de **grote** kracht van de vrijgemaakte **kerken**. Je zou kunnen zeggen, **dat** dat eigenlijk **al** eeuwenlang geldt voor de gereformeerde **traditie**. De eigen identiteit van de gereformeerde **kerken heeft altijd** gelegen in de bewaring van de zuivere leer. Maar

in deze eeuw is dat nog weer sterk bevestigd. Je zou daarvoor b.v. kunnen verwijzen naar de kerkelijke conflicten, die we in deze eeuw gekend hebben: 1905, 1926, 1944, 1967. Wie alleen al de jaartallen op een rijtje zet, herkent hoe met de regelmaat van de klok gestreden is om de zuiverheid van de leer. Er was ook steeds reden toe. We moesten ons steeds weer bezig houden met vragen en bezwaren die opkwamen rond de leer van de kerk. Je zou haast zeggen: dat roept ook de neiging op, dat je houding om zo te zeggen naar orthodoxie gaan staan. Mijns inziens is dat terug te vinden in de andere sectoren.

Spiritualiteit (Hoe gaan we met God om?) In deze sector gaat het dus over de manier waarop de geloofsbeleving gestalte krijgt. In de publieke en in de persoonlijke eredienst. Als je je daarvan een beeld vormt, blijkt dat deze sector weinig eigen ontwikkeling heeft gekend in onze kerken.

De publieke eredienst wordt eigenlijk sinds lange tijd gedomineerd door het leer-element. Dat heeft mede te maken met een traditie die de preek vooral als leerrede zag. Het liturgisch element in onze kerkdienst is dan ook lange tijd sterk onderontwikkeld geweest. In de beleving van veel voorgangers en kerkgangers is de liturgie een randgebeuren, dat rond de preek een plaats krijgt. (Een tijdlang was 'predikatie' zelfs een gangbare aanduiding van de hele dienst!!) En voorzover er in deze eeuw aandacht voor het liturgisch element was, werd die vaak gedomineerd door een dogmatische invalshoek. Pas van de laatste jaren dateert onder ons een meer liturgische benadering van zulke vragen.

De persoonlijke eredienst vertoont m.i. ook de sporen van te weinig ontwikkeling. Het pastoraat wijst uit, dat de persoonlijke eredienst onder ons vaak onder druk staat. Een apart probleem daarbij is, dat bijbellezen vaak moeite oplevert met het oog op persoonlijke ge-

loofsverwerking. Bijbellezen als bijbelstudie (het leer-element) gaat ons vaak beter af. (Rond dit onderwerp hebben zich overigens ook vergelijkbare vragen en ontwikkelingen voorgedaan bij de georganiseerde bijbelstudieverenigingen binnen onze kerken.) Mijns inziens hangt dit soort problemen samen met een onderontwikkelde spiritualiteit. Het is b.v. opmerkelijk, dat weinig mensen onder ons bekend zijn met enige vorm van mediteren. Meditatie is in meer dan één opzicht een blinde vlek in onze traditie.

Als ik dit kort samenvat (er is veel meer over te zeggen), constateer ik, dat we in onze kerken te maken hebben met een verschaalde spiritualiteit. Ze is voor een deel ondergebracht bij (of opgeslokt door?) de dogmatische invalshoek.

Cultuur (Binnen wat voor wereld geloven wij?) In deze sector gaat het dus om de manier, waarop het levensgevoel van de tijd en de wereld waarin wij leven een plaats krijgen in het geloofsleven. Dan valt het op, dat cultuur altijd een belangrijk aandachtspunt is geweest in de gereformeerde traditie. Terwijl er altijd kerken(groepen) geweest zijn, die de wereld liever lieten voor wat ze was, hebben gereformeerden altijd een zekere gerichtheid op deze wereld gehad. Wij hebben altijd geleerd dat de wereld belangrijk is, omdat het Gods wereld is. We hebben ons daarom altijd sterk betrokken gevoeld bij de wereld om ons heen. Maatschappij en politiek zijn b.v. altijd belangrijke aandachtspunten geweest. Zeker de laatste honderd jaar hebben we daar veel energie in gestoken.

Toch is er iets dat daarbij opvalt. We zijn in ons denken over die dingen altijd sterk dogmatisch fundierend bezig geweest. Vooral de laatste vijftig jaar heeft ons dat natuurlijk bezig gehouden. Ik kan daarvoor alleen al verwijzen naar de grondslagdiscussies binnen de gereformeerde organisaties. Dat zijn in

feite typisch *dogmatische* discussies. Ook als zo'n discussie gevoerd wordt binnen b.v. een politieke partij, komt daar in feite weinig echte politiek aan te pas. De gerichtheid op de cultuur wordt zo als het ware gestuurd en begrensd doordat ze 'gezeefd' wordt door het filter van de dogmatiek. Ik constateer dat bij ons de gerichtheid op de cultuur sterk dogmatisch bepaald is.

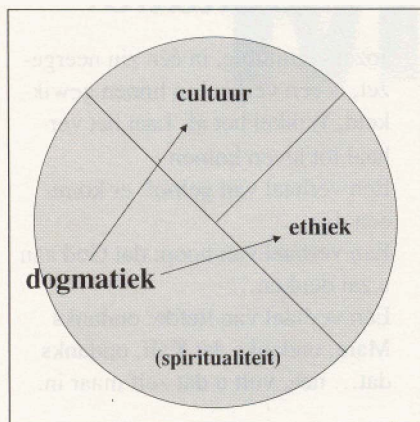
Ethiek (Hoe handelen wij?) In deze sector gaat het dus om de manier waarop wij in de praktijk leven uit geloof. Je kunt zeggen, dat in de gereformeerde traditie de ethiek altijd erg belangrijk is geweest. Leer en leven moeten samengaan. Dat is de rode draad, die steeds in die traditie terug te vinden is. En als het leven losgemaakt werd van de leer, dan kwam er meestal wel een reactie die opnieuw aandacht vroeg voor de ethiek.

Tegelijk merk je, dat in deze formulering het leven sterk gekoppeld wordt aan de leer. Leer en leven verhouden zich als dogmatiek en ethiek. Met andere woorden: ook de ethiek hebben wij vaak vanuit een dogmatische invalshoek benaderd. En dat bepaalt natuurlijk wel voor een belangrijk deel de manier waarop je met ethiek omgaat. Daardoor krijgt het gemakkelijk het karakter van een bepaald denk- en overtuigingspatroon.

Je zou kunnen zeggen, dat de ethiek daardoor bij ons een sterk overlegend karakter heeft. Ik bedoel daarmee, dat je bij een bepaald ethisch onderwerp voors en tegens op een rijtje zet en dan afweegt wat de doorslag geeft. Nu is dat op zich heel belangrijk. Maar het heeft wel het gevaar in zich, dat je ethisch handelen meer ingegeven wordt door de vraag 'hoe wordt er onder ons over deze dingen gedacht', dan door een directe geloofskeus in verbondenheid aan Christus.

Als je dit geheel kort samenvat zou je kunnen zeggen: in onze kerken

is de dogmatische invalshoek sterk bepalend geworden voor onze manier van geloven en geloofsbeleving. Je zou die situatie **kunnen** weergeven door het bovenstaande model als volgt opnieuw in te tekenen (zie afb. 2):

Afbeelding 2.

Kort samengevat:

Dogmatiek domineert.

Spiritualiteit is verschaald en voor een **groot** deel ondergebracht bij de dogmatiek.

Cultuur is **voor** ons belangrijk, maar wordt gestuurd en begrensd vanuit de dogmatiek.

Ethiek is **voor** ons **belangrijk**, maar **wordt** naar haar aard sterk bepaald door de dogmatiek.

Geen eigen leven voor de dogmatiek

Tussen de regels door heb ik al aangegeven, dat die sterk **dominerende plaats** van de dogmatiek in mijn ogen niet altijd even positief uitwerkt. Toch denk ik, dat je hier niet **gemakkelijk** afstand van moet nemen. Aan de ene kant zie je in de geschiedenis **hoe** we als gereformeerden vaak gedwongen zijn sterk te vechten voor het behoud van de zuiverheid van de leer. Dat heeft dan misschien wel in de hand gewerkt dat we soms wat eenzijdig daarop gefixeerd **zijn** geweest. Maar de plaats van de dogmatiek onder ons is m.i. wel **een middel** geweest, waardoor we echt gereformeerde kerken konden blijven tot op vandaag. **Daar** ben ik sterk van

onder de **indruk**.

Aan de **andere** kant blijft het een feit, dat op deze manier **eenzijdigheden** konden ontstaan. Met name **waar** de **spiritualiteit** verschaalde. Juist op deze manier **kan** dogmatiek **gauw** een eigen leven gaan leiden. Daarmee bedoel ik, dat het denken over geloofswaarheden min of meer losgemaakt wordt van het steeds opnieuw luisteren naar de Here.

In het verleden **zijn** daar wel voorbeelden van te **noemen**. In **het algemeen** zou je hier **kunnen** wijzen op het gevaar van confessionalisme. De belijdenis **hanteer** je dan als het laatste woord **over** God en geloven in God. Je **kunt** je dan niet voorstellen, dat de Here meer te zeggen heeft dan in die **drie** formulieren van enigheid staat. De belijdenis wordt dan verabsoluteerd. Letterlijk betekent dat: los gemaakt. Los van het evangelie **vormt** dat je veiligheid en houvast.

Een specifiek voorbeeld **daarvan** is b.v. de leer van ds. Hoorn, die in de tachtiger jaren toch ruimte **kon** claimen binnen onze **kerken**. Die leer is in dit blad terecht getypeerd (door drs. H.J. Boiten) als 'God in de schaduw van de kerk'. De belijdenis van de kerk werd zo absoluut gesteld, dat ze de **levende** God in de schaduw stelde.

Nu is die leer veroordeeld. Maar terecht is indertijd opgemerkt, dat er **wel** een **klimaat** was, waarbinnen zo'n leer tot **ontwikkeling** komen. Mijns inziens heeft dat te **maken** met het **kies**en van een eenzijdig dogmatische invalshoek, zoals ik die in dit artikel signaleer.

Een trend die reacties oproept

Misschien vraagt iemand: Is confessionalisme dan op dit ogenblik het meest urgente **gevaar** binnen onze kerken? Persoonlijk **denk** ik van niet. Ik zou haast zeggen: integendeel. Je **krijgt** sterk de **indruk**, dat de kennis **van** en de verbondenheid met de belijdenis van de **kerk** sterk **aan** het afbrokkelen is. Maar **dat is**

nu juist **een** verschijnsel, waar je de achtergrond **van** moet peilen. **Persoonlijk** denk ik, dat een deel **van** die achtergrond gevormd wordt door de 'dogmatische trend' die ik in dit artikel **getekend** heb. Mijns inziens is die trend zichtbaar in de geschiedenis van de vrijgemaakte kerken. Maar het is een **trend** die ook tegenbewegingen op roept. **Naarmate** **vrijgemaakten** meer **buiten** de deur gaan **kijken**, ontdekken ze manieren van geloven, die ze soms **veel** meer aanspreken. En zo **kunnen** er tegenbewegingen op gang komen, waarbij de dogmatiek (en de **belijdenis**) soms heel **gemakkelijk** buiten spel gezet worden ('We **hebben** het **lang** genoeg over de kerk gehad, laten we daar nu eens **vijftientig** jaar over zwijgen'). Het zijn **die** tegenbewegingen, waardoor de verschillen aan het groeien zijn in **onze** kerken. Daarover graag de volgende keer verder.

¹ Ik dank hier heel **hartelijk** drs. E.A. de Boer te Krimpen aan den IJssel en drs. A.L.Th. de Bruijne te Rotterdam, die beiden waardevol commentaar leverden op een eer- & ontwerp van deze artikelen.

² Mijns inziens hangt er veel samen met de vragen die ik hier aan de orde stel. Bij voorbaat **merk** ik dan ook op, dat ik in deze artikelen meestal moet volstaan met globale aanduidingen. Echt ruimte om diep op allerlei elementen in te gaan heb ik niet. Bij het schrijven van deze artikelen heb ik dat zelf soms als onbevredigend ervaren. Toch heb ik het zo gelaten om het grotere geheel graag ter sprake wil brengen. Ik ben bereid, wanneer men nadere bewijzen en toelichting vraagt in discussie over dit onderwerp, waar ik overigens op hoop, uitvoeriger op de aangesneden dingen in te gaan.

³ Ik ontleen dit model (met een minieme wijziging) aan drs. J. de Mey te Wezep, die ik hierbij hartelijk bedank voor het denkwerk dat er achter ligt. Tegelijk merk ik op, dat een model nooit de werkelijkheid compleet recht kan doen. Dat wil ik hier nadrukkelijk voorop stellen. Ik zie het hooguit als een beschrijvend middel om iets duidelijk te maken. Het **k** voor mij een kapstok om **mijn** verhaal aan op te hangen. Ik hoop daar in het derde artikel op terug te komen.

⁴ Een nadeel van dit model is, dat het niet in beeld brengt op welke manier de verschillende sectoren met elkaar **samenhangen**. Die innerlijke **samenhang** zou je hier hooguit **kunnen** aangevend door dogmatiek en ethiek te zien als elkaars 'tegenhangers' in denken **in** doen. Dat zou je ook kunnen zeggen van spiritualiteit en cultuur: 'tegenhangers' als de innerlijke en de uiterlijke **aan** voor geloofsbeleving.

En Mozes nam het gebeente van Jozef mee...

Exodus 13 : 19

Lezen is kijken. Zeker in de Bijbel. Wij doen vaak alsof lezen het vormen van letters tot woorden is. Maar dat is niet waar. We verwaren dan aap, noot, Mies met geloof, hoop en liefde. Lezen is het vormen van woorden tot gebeurtenissen en het vormen van gebeurtenissen tot boodschap.

Zien wij de overeenkomst tussen lezen en kijken niet, dan blijft veel van de Bijbel voor ons 'platte tekst'. Pas als wij ons inleven zal de tekst opleven.

Er zijn voor kinderen prentenboeken in de handel die heel aardig illustreren wat ik bedoel. Doe je zo'n prentenboek open, dan verrijst een heel landschap. Door een wonder van vouwkunst maken Old MacDonalds Farm of Assepoesters gouden koets zich uit het tweedimensionale vlak van de bladzijden los. De problemen beginnen doorgaans wanneer je probeert zo'n boek weer dicht te doen. Daar blijkt Assepoesters koets niet opgebouwd, het ding loopt onherstelbare schade op. Het wonder is eenmalig...

Bijbellezend moet het wonder zich echter steeds opnieuw voltrekken. En dat kan.

Ais wij ons tenminste inleven. Doen we dat? Of moeten we zeggen: nauwelijks is na 360 jaar de mummie van Jozef herrezen of wij laten haar alweer rusten?

En Mozes nam het gebeente van Jozef mee. Sta hier eens bij stil, lees, leef u in. Denk aan de nacht

waarin dit gebeurde! In Egypte keren de eerstgeborenen tot stof k-rug, in Gosen komt een eeuwenoude mummie juist onder het stof van daan.

Wat moet er van deze kist met mummie (Genesis 50 : 26) een zegingskracht zijn uitgegaan.

'Papa, wat is dat voor gekke kist met al die hiërogliefen erop?'

'Daar zit de mummie van Jozef in meisje.' 'Wie is Jozef, papa?' 'Jozef, Debora? Dat was een man die lang geleden zei: Er komt een dag dat God naar Israël om zal zien.

Onze uittocht is de uitvaart waarop hij hoopte.'

En denk ook eens aan de Rietzee: Farao's leger komt er in om, maar Jozef wordt 'droogvoets daar door geleid'.

En toen veertig jaar in de woestijn.

Wie van ons denkt nog aan die mummie bij het bittere water van Mara, wie bij de dans rond het gouden kalf, wie bij Kibrot-Hattaäwa; de graven van de gulzigheid?

Toch was ze er de hele tijd bij. Misschien in een tent, misschien op een kameel gebonden, misschien gedragen door een paar jonge mannen, wie zal het zeggen, maar erbij was ze. Jozua, Kaleb en Jozef, zij waren uiteindelijk de enige 'ouden' die in het beloofde land aankwamen. Omdat zij op hun God vertrouwden.

Misschien had u dit allemaal al bedacht. Misschien ook niet. Het doet er niet toe, want het gaat me niet zozeer om dit voorbeeld ais wel om het bevorderen van een leeshouding. Wij moeten lezen wat er staat. 'Staat' in de meest letterlijke zin van het woord. Rechtop, driedimensionaal. Als in zo'n prentenboek.

M meditatief

Jozefs mummie, in één zin neergezet, is een verhaal in linnen gewikkeld. Wikkel het af. Laat het verhaal tot leven komen.

Een verhaal van geloof: er komt een dag...

Een verhaal van hoop: dat God aan u zal denken...

Een verhaal van liefde: ondanks Mara, ondanks dat Kalf, ondanks dat... nee, vult u dát zelf maar in.

GROEIEN IN HET GELOOF – WORD JE DAAR BETER VAN?

H.J. Messelink

W wandelen met God

Het is alweer bijna 10 jaar geleden dat wijlen PvdA-voorman **Den Uyl** christenen verweet dat ze zich nogal **eens als de betere** helft van de samenleving beschouwen. Hij zei begin 1986 voor de **IKON-microfoon**: *De christen voelt zich beter dan de heiden.*

Als we zo iets horen, reageren we meestal met een ontkenning. Wij zijn niet beter dan een ander. Wie van genade leeft, kan zichzelf niet hoger inschatten dan zijn ongelovige buurman.

Dat klopt. Maar er blijft wel een vraag over. Deze: wat betekent het in de praktijk dat de Heilige Geest in je hart is komen wonen? Valt daar niet iets (of veel) van te zien? Je blijft toch niet dezelfde? Als we spreken over groeien in je geloof, dan moet je toch langzamerhand beter worden in je leven? Het gaat toch de goede kant op? Je krijgt toch almeer afkeer van de zonde? En dat is toch een hele verbetering?

we in dit leven niet het stadium bereiken waarin we de zonde achter ons laten. 'Ik, ellendig mens', zegt de gelovige in Romeinen 7. De strijd om in Christus te blijven houdt tot je sterfdag nooit op. De volmaaktheid zullen we pas na dit leven bereiken. Dat maakt je ook bescheiden en voorzichtig als je spreekt over groeien in je geloof. De voortgang in de heiliging brengt nooit tot roemen in jezelf, maar alleen tot roemen in Christus. Daarom moeten we met het gebruik van dat woord 'beter' heel voorzichtig zijn. Het zegt eigenlijk meer van de Here Jezus en van de Heilige Geest dan van ons!

Toch gebruiken

Maar als we deze veiligheidsmaatregelen in acht nemen, mogen we vervolgens wel degelijk spreken van een groei en een voortgang in de heiliging van ons leven. Ondanks alle nederlagen en mislukkingen is er toch een proces van vernieuwing in ons leven aan de gang. Er is vordering op de weg van de Geest. Prof. Trimp schrijft: Kinderen van God mogen het steeds meer in eigen leven opmerken: zij vervreemden van het vanzelfsprekende leven in de zonde en zij oefenen zich in liefde, zelfverloochening en strijd tegen hun karaktergebreken (De zonde uit beeld, pag. 138). En dat proces gaat door, Net zolang totdat zelfs de geringste neiging of gedachte die tegen enig gebod van God ingaat, in ons hart niet meer zal komen en wij met heel ons hart alle zonden haten en liefde tot alle gerechtigheid hebben (Catechismus antw. 113). Dat zal dan wel door de breuklijn van de dood heen tot stand komen, wan-

Voorzichtig

Ik wil op de laatste vragen graag 'ja' zeggen. Het kan inderdaad niet uitblijven dat het **werk van** de Heilige Geest vruchten draagt in je leven. Ik ga daar zo meteen verder op in. Alleen, we moeten hier wel met grote voorzichtigheid spreken. In de eerste plaats al omdat het woord 'beter' iets **van bns zegt**. En het woord 'beter' zou dan de indruk kunnen wekken dat je in je leven langzamerhand wat minder vergeving nodig hebt of dat je stapje voor stapje boven de zonde uitkomt. Je krijgt dan een heel vreem-

de situatie. Je begint bij Gods genade, die je leven vernieuwt. Maar blijkbaar werkt dat zo door dat je al minder **genade** nodig hebt en al meer **op** eigen benen kunt **staan**. En die kant moeten we in elk **geval** niet op. Het is en het blijft allemaal genade wat de klok slaat. Ook de goede werken die wij doen, heeft God van **tevoren bereid**, zegt Paulus in Efeze 2. Dus: 'beter' is niet een kwaliteit van ons, **waar we trots** op kunnen zijn. Het is eerder zo dat je erover verbaasd staat hoeveel de Here zelfs in jouw leven tot stand kan brengen. Verder **moeten** we ook zeggen dat

sterft. Dat is dus aan het eind van ons aardse leven wel een schokmatige overgang. Maar het komt wel! Het **gaat** in het **christenleven** de goede **kant** op. Het wordt beter. We moeten dat dan ook **niet** bagatelliseren. **Trimp** wijst in genoemd **boek** op de uitspraak van Luther dat in het **christenleven** vorderen betekent: altijd overnieuw **beginnen**. Dat lijkt weinig op te schieten. Maar hij schrijft er direct **achteraan**: **Zó** zal onze **geloofskennis** **winnen** aan omvang en diepgang. En die **geloofskennis** betreft **onze** ellende, onze verlossing en onze dankbaarheid. Dit trio gaat ons leven **lang** mee. Daar komen we niet bovenuit. Maar in die **geloofskennis** zit wel **p i**. En dat zal zichtbaar zijn ook.

Hoe wordt het zichtbaar?

Laai ik een paar voorbeelden uit de praktijk **noemen**. Door de groei in het geloof leert iemand breken met een bepaalde zonde in zijn leven. Door de **geloofsgroei** vinden een man en een vrouw, die van **elkaar** **vervreemd** waren, elkaar weer, in **Christus** en bloeit hun huwelijk op. Door de geloofsgroei verandert een **broeder** in de gemeente van een driftkop B een **zachtmoedig** mens. Door de geloofsgroei kan een zuster in de gemeente een ander vergeven, waartoe ze eerder nooit kon **komen**. Zulke dingen gebeuren. **Wart** de Heilige Geest is sterk. En Hij **laat** prachtige **vruchten** groeien in het leven van Gods **kinderen**. En het is goed daar oog voor te hebben en de Here **daar voor te danken**. Je kunt in de gemeente **ook** zoveel nadruk leggen op het feit dat we **nóg zondig zijn en nóg maar een klein begin van de gehoorzaamheid** hebben, dat je niet toekomt aan de **lof** op God die ons werkelijk verandert. **Kunnen we net als Paulus** God danken voor de toeneming van geloof, hoop en liefde in de **gemeente**? Die **dank** en **lof** zal **ook** het gebed intensiever maken om nog verder te groeien in het leven van de heiliging. Daarin **mogen** we **ook** veel verwachten van de Geest van **Pink-**

steren. Hij wil ons vervullen, **heksmaal vol maken** met zijn liefde en kracht. Daar doen we in de **kerk** misschien **wel** eens te kleintjes **over**. **Alsof** we het niet hebben **over** de Geest van de overvloed maar van de karigheid. We zingen dat **ook**: o Geest die al Gods heil ontvouwt, **schenk** ons uw gaven **zeven-**voud, ontspring in ons als een fontein, die leven **wekt** in de woestijn. Er mag dus een proces in ons **christenleven** op gang komen **waarin** de Heilige Geest ons **almeer** beheerst. En dat komt **a** dan **ook** uit. **Petrus** geeft **dat heel mooi** aan in 2 **Petrus** 1: 5-7. Gods grootse beloften over een eeuwig leven bij Hem doen bij ons de bereidheid groeien om een herkenbaar **christelijk** levenspatroon te **ontwikkelen**. Het **christenleven** wordt w al rijker en mooier. **Petrus** **rijgt** dan 8 kwaliteiten aan **elkaar** als schakels van een ketting. En het mooie is dat die ketting begint bij het geloof en **eindigt** bij de (**zichtbare**) liefde jegens allen. Vanuit de **persoonlijke geloofsgroei** komt de ketting uiteindelijk bij de **laatste** schakel uit: de liefde jegens **allen** die midden in een goddeloze wereld wel moet **opvallen**. Als je in je leven al dichter bij de Here gaat leven, straalt dat naar **alle** kanten uit. Iedereen om je heen zal **daarvan profiteren**, want de liefde **kent** geen **grenzen**. Er komt een overvloedige **oogst** aan vruchten van geloof. **Zo** kun je het christelijke leven omschrijven. In vers 8 laat **Petrus** dat zien.

Vanwege dit alles mag je **dus zeggen**: **groeien in** je geloof, daar word je beter van. Het **zou niet** best zijn als dat niet w was! Als het maar een groei is waarbij Christus in het middelpunt **staat**, waarbij de Geest de vruchten werkt en waarbij God de Vader alle eer krijgt. Alle **zelfvoldaanheid** is hierbij letterlijk uit den **boze**!

Rectificatie

In het nummer van vorige week is abusievelijk H.J. Messelink als auteur van 'Wandelen met God' vermeld. Dit moest zijn: H. Folkers.

U uit de kerken

Jubileum

Ds. L. Douw 40 jaar predikant

Maandag 5 juni jl. was het 40 jaar geleden dat ds. L. Douw, emeritus-predikant te Ommen, in het ambt werd bevestigd.

Leendert Douw werd geboren op 2 november 1923 te Colijnsplaat. Na het gymnasium te Kampen studeerde hij aan de Theologische Hogeschool eveneens te Kampen. Op 5 juni 1955 deed ds. Douw intrede te Zuidwolde (Dr.). In 1959 vertrok hij naar Stadskanaal, in 1964 naar Enschede-Z. en in 1978 naar Ommen, waar hij op 1 november 1988 met emeritaat ging.

Ds. Douw was onder meer afgevaardigde naar de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven, deputaat Herziening Gereformeerd Kerkboek en redactie-secretaris van het Gereformeerd Kerkblad voor Overijssel c.a.

Overleden

In zijn woonplaats Leusden is, op 75-jarige leeftijd, ds. J. Verkade emeritus-predikant te Axel, overleden.

Jan Verkade werd geboren op 23 april 1920 te Vlaardingen. Na de middelbare school studeerde hij aan de Theologische Hogeschool te Kampen. Op 21 maart 1950 werd ds. Verkade te Zuidwolde (Dr.) in het ambt bevestigd. Hierna diende hij te Voorburg (1953), Groningen (1960) en Axel (1975). Op 2 november 1986 ging hij met emeritaat.

Ds. Verkade heeft verschillende brochures geschreven op het gebied van de evangelisatie, verder was hij o.m. afgevaardigde naar de Generale Synode van Heemse (1984).

(zie ook pag. 737 en 740)

'HELP, IK VOEL ER NIETS VAN'

J. Borgdorff

Achtergronden

In een drietal artikelen wil ik wat schrijven over geloof en gevoel. Welke plaats is er voor onze emoties in het leven met God en met elkaar? Welke vragen of problemen roept dat op? In welke richting zouden we het antwoord kunnen zoeken? In het eerste artikel willen we aandacht besteden aan de vraag: hoe beleven wij ons kind-zijn van God? Hoe voelt dat?

De conclusie t.a.v. het tweede gebod was duidelijk: jullie zeggen wel allemaal hetzelfde, maar jullie beeld van God is toch verschillend. Je zou kunnen zeggen dat er onder een dertiental catechisanten tenminste vier verschillende godsbeelden blijken te bestaan.

Hoe zit het met je ouders?

Op zich was het voor de meesten al een hele ervaring om die tegenstelling te ontdekken: je zegt wel dat jij van God houdt, maar je weet niet altijd zeker of Hij wel van jou houdt. Op dat spoor zijn we nog even doorgegaan. 'Wat goed & t jullie hier zo open op antwoorden. Zou je dat bij nag zo'n persoonlijke vraag durven, zomaar midden in de groep? Hoe zit het nu met je ouders? Houd jij van je vader en moeder?' Dat is weer zo'n vraag, waar je moeilijk nee op kunt zeggen. Maar ze hadden wel wat geleerd van & vorige vragen. Want hier en daar viel toch wel wat aarzeling te bespeuren. Geen wonder, want vader en moeder zijn niet altijd even aardig. Maar ja, dat had ik niet gevraagd. Dus zeiden ze opnieuw allemaal ja. Daarna kwamen de vragen: wanneer houden je ouders nu van jou? En wanneer houden ze niet van jou? Toen bleek dat er vrijwel door iedereen dezelfde soort antwoorden gegeven werden, die bij alle verschil dit gemeenschappelijk Midden: dat is afhankelijk van jouw gedrag. Wat jij & of niet doet is halpalend voor de vraag of je ouders van je houden. Toen ik daarop vroeg: denk je dat je ouders van jou houden, en dezelfde vijf antwoorden op een rijtje zette, bleek de uitslag bijna helemaal overeen te komen met die van de eerste ronde.

Houd je van God?

Nag niet zolang geleden gaf ik catechisatie aan een groep veertienjarige jongeren over het tweede gebod. Daar kwam de vraag aan de orde: hoe denken wij nu over God? Wat voor beeld hebben wij van Hem? We zeggen allemaal hetzelfde: ik geloof in God de Vader. We bidden allemaal met dezelfde woorden: onze Vader, die in de hemelen zijt. Maar denken we dan ook hetzelfde? Voelen we dan ook hetzelfde? Of zijn er onderling grote verschillen die we ons vaak niet eens bewust zijn?

Ik ben toen begonnen met de vraag: houden jullie ook van je Vader in de hemel? Voor iedereen was het antwoord haast vanzelfsprekend 'ja'. Dat antwoord ligt voor de hand, want iedereen op die leeftijd kan bedenken dat je zo'n antwoord hoort te geven. Of je het ook zo voelt komt bij zo'n antwoord nauwelijks aan de orde. Je kunt toch moeilijk zeggen dat je niet van God houdt!

Wanneer houdt God van jou?

Nu was deze eerste vraag alleen

maar een opstapje naar de volgende: wanneer zou God nu van jou houden? Toen kwamen er allerlei antwoorden: als je naar Hem luistert, als je zijn wet onderhoudt, als je tegen je zonden vecht, als je vergeving vraagt, als je goede werken doet, als je naar de kerk gaat, g—geld bidt en in de Bijbel leest. % antwoorden heb ik zonder commentaar op het bord gezet en meteen de volgende vraag gesteld: wanneer houdt God niet van jou? Het zal niet verbazen dat er toen precies de tegenovergestelde opmerkingen gemaakt werden. Ook die werden genoteerd en daarop val& & laatste vraag: wat denk je: zou God nu van jou houden of niet? Om het ze wat gemakkelijker te maken, mochten ze uit vijf antwoorden kiezen: 1 God houdt altijd van jou; 2 God houdt meestal van jou; 3 God houdt soms wel en soms niet van jou; 4 God houdt heel vaak niet van jou; 5 God houdt nooit van jou. Een drietal gaf het eerste antwoord (mogelijk onder invloed van enkele preken die ik kort tevoren over Gods onvoorwaardelijke liefde had gehouden). Vier kozen voor antwoord twee, vijf voor nummer drie en één koos voor antwoord 4.

Hoe voelt dat?

Op zich is het **niets** nieuws om te constateren dat het beeld dat wij van onze ouders hebben, veel invloed heeft op het beeld dat **we** van God hebben. Zowel op de manier waarop we over Hem denken, als op de wijze waarop we Hem ervaren. Een **simpele** bespreking op catechisatie bevestigt dat beeld alleen maar.

Wat voor gevoel hoort er nu bij de gedachte dat je ouders pas **van** je houden als jij dat op een of andere manier verdient? Het **ligt** voor de hand dat zo'n gedachte kinderen onzeker maakt. Want wanneer doe je iets echt **goed**? Wanneer is het genoeg? Wanneer **ben** je lief of **gehoorzaam** genoeg geweest, om er **zeker** van te zijn dat ze van je houden? **He** ongehoorzaam kun je nog net zijn, om toch nog te kunnen denken: ze houden **vast** nog wel **een** beetje van me? Bovendien ga je ook zo naar de andere **kinderen** in het gezin **kijken**: wanneer krijgen die aandacht of waardering, of **straf**? Want daar **kun** je **ook** van leren hoe het wel **en** hoe het niet moet. En dat leidt **soms** weer tot onderlinge concurrentie of jaloezie, zowel in het gezin als in de klas. Hoe meer ik erover praat, **met** kinderen en met ouders, hoe meer me duidelijk gaat worden dat heel veel liefde en aanvaarding onder ons aan voorwaarden gebonden zijn. Ik houd van jou, ik **aanvaard** jou, als je aan mijn verwachtingen voldoet. Dat is het signaal dat **kinderen**, vaak **heel jong** nog, voortdurend opvangen. Dat is het **signaal** dat **ook** volwassenen **dikwijls** uitzenden. Je moet presteren om geaccepteerd te worden. Je moet **aan** een aantal (**soms** uiterlijke) criteria voldoen om erbij te horen, om **door** anderen bij **voorbeeld** als goed **gereformeerd** beoordeeld te worden. Maar het **goede** gevoel daarover ontbreekt heel vaak. Het kan tot een leven leiden dat in één **zin** kernachtig valt **samen** te **vatten**: ik heb alles, maar ik voel me niet gelukkig. **Of** deze: ik doe veel, soms

meer dan **ik kan**, maar het geeft me geen gevoel van vrede.

En God dan?

Wat voor gevoel geeft het dat God jouw Vader is? Word **je** **daar** nu **echt** **Mij** van? Vind je het **heerlijk** om op zondag naar Hem toe te mogen gaan? Verlang je ernaar om in gebed met Hem te zijn? Het **antwoord** op deze vragen heeft heel veel te maken met het antwoord op die andere vraag: wanneer houdt God van **mij**? Want wanneer je op die vraag niet vol overtuiging **kunt** antwoorden: 'altijd, want ik ben zijn kind!', dan kan het niet anders dan dat je onzeker bent over zijn liefde **voor** jou. Stel je voor dat je zou denken: God houdt niet van mij, als ik **zonde** doe. **Dan** heb je een **flink** probleem. Want wanneer doe je geen zonde? We belijden in onze **catechismus** dat zelfs onze beste werken in dit leven allemaal onvolmaakt en met zonden **bevlekt** zijn (**antw.** 62). Dan gaat het dus niet om begeerten, woorden en daden waarvan we zelf heel goed weten dat ze zondig zijn. Maar om de mooiste momenten uit mijn **leven**, mijn vroomste gedachten, de dingen waar ik menselijk gezien **trots** op **zou** mogen zijn. Dan zou God in dit leven dus nooit helemaal van je kunnen houden. Zolang wij de gedachte hebben dat we iets **moeten** doen, om **door** God aanvaard te worden, blijft de emotionele band onderontwikkeld. Want op die **voorwaardelijke** basis kan geen werkelijk vertrouwen groeien. Terwijl er wellicht mede **M o o r** aan de andere kant (als compensatie) heel veel ruimte gezocht wordt voor verstandelijke overwegingen: Je mag **niet** twijfelen. **Gods** Woord is waar. **Gods** beloften zijn betrouwbaar. De Here Jezus is voor al mijn zonden gestorven. Ik **ben** toch gedoopt? Dan weet ik toch dat ik **Gods kind** ben? **Dat** moet genoeg zijn. **Ook** zonder dat ik er wat bij voel. Als je gevoel dan toch wat anders zegt, **dan** moet je dat gevoel maar krachtig onderdrukken.

De verloren zonen

In de gelijkenis van de verloren **zoon** (Lukas 15 : 11-32) vertelt de Here Jezus ons iets over de aard van **Gods** Vaderliefde. Het is goed om zorgvuldig naar zijn **onderwijs** te luisteren. Want het is de vraag of de betekenis van deze zo bekende gelijkenis **ons** wel altijd zo duidelijk voor ogen staat. Het grootste misverstand schuilt al in de aanduiding: **de** verloren **zoon**. Daarbij zou je al de vraag kunnen **stellen**: weke **van** de twee was nu eigenlijk de verloren zoon? Want de **gelijkenis** begint met de **woorden**: een vader had twee zonen. Het zou alleen **al** daarom geen kwaad kunnen om te **spreken** over de gelijkenis van de twee verloren zonen. In het verband van dit artikel **wil** ik op twee aspecten wijzen: de gedachte die de **zonen** over hun vader hebben en de manier waarop de vader naar zijn **kinderen** **kijkt**. Eerst de twee zoons. Ondanks het grote onderlinge verschil **valt** er een sterke overeenkomst **te** ontdekken in de manier waarop ze naar hun vader **kijken**. De **jongste** denkt op het dieptepunt van zijn ellende: ik zal opstaan en naar mijn vader gaan en zeggen: **ik** heb gezondigd tegen de hemel en voor u. Ik **ben niet meer waard uw zoon te heten, stel me gelijk met een van uw dagloners**.

De oudste **zoon** zegt, in zijn **boosheid** over het feest dat vader **voor** de jongste gaat vieren: Ik **ben** al zoveel jaar **in uw dienst** en nooit **heb** ik uw **gebod** overtreden. Beide jongens hebben dus blijkbaar altijd **gedacht** dat ze het op een of andere manier moesten verdienen **om kind** te mogen zijn. De jongste vond dat hij het **vroeger**, toen hij nog (braaf) thuis was, **door** zijn gehoorzaamheid zelf verdiende om kind te zijn. De oudste had zijn vader altijd als werkgever **beschouwd**. Wellicht met inzet van al zijn krachten had hij gewerkt en gewerkt en gewerkt tot hij erbij neerviel. Dat had hij blijkbaar nodig om zich als kind door zijn vader geaccepteerd te

voelen. Nooit één gebod overtreden. **He** bestaat het. Dat zal wat moeite hebben gekost! De ontstellende overeenkomst is deze: geen van beide kunnen zich **voorstellen** dat ze **een** vader hebben die hen **onvoorwaardelijk** liefheeft, die gewoon **van** ze houdt, omdat ze zijn jongens zijn.

De vader

In de gelijkenis ontmoetten we dus de nooit ontdekte vader. Terwijl de vader zich tegenover beide zonen duidelijk als vader kennen laat. Als de jongste in de buurt van thuis **komt**, blijkt zijn vader op de **uitkijk** te staan. **Zodra** de zoon in zicht **komt**, lezen we dat zijn vader hem ziet en met **ontferming bewogen** wordt. Hij loopt hem **tegemoet**, valt hem om de hals en kust hem. Opvallend is dat we geen **woord** van verwijt lezen. Vader zegt niet: wat is er met jou gebeurd? Waar heb je al je geld gelaten? Hij zegt

ook niet: jongen, je moest eens weten **wat** je mij hebt aangedaan. Niets **van** dat alles. Vader laat een feestkleed, een **ring** en **schoenen** halen en laat het gemeste kalf slachten. Want **zijn vaderliefde** is niet afhankelijk van wat die zoon allemaal uitgevreten heeft. Hij is **vader**, omdat hij vader is. Als zijn kind hoe dan ook thuiskomt, laat hij merken: Je bent mijn kind! **Welkom thuis!** Wat **ben** ik blij dat je er bent!

Diezelfde houding toont vader als de oudste 's avonds **kwaad buiten blijft staan**. **Dan** is daar **niet** een afwachter, voorwaardelijke, **houding: kom binnen als je boze** bui over is, dan praten we **wel eens** verder. Nee, als de oudste niet naar binnen wil gaan, **dan** komt vader naar buiten. In een paar woorden laat hij merken dat hij geen werkgever, maar vader is. En ook altijd **geweest** is. Kind, je bent **altijd** bij **mij**. Jij hebt altijd **kind** mogen zijn. Daar had je gebruik van mogen ma-

ken. Al het mijne is het jouwe. Je had **zomaar** feest mogen vieren met je vrienden, zonder het eerst zelf verdiend te hebben. Je had feest mogen vieren, gewoon omdat je **mijn kind** bent. Kom binnen bij je vader, die op dezelfde manier ook vader van jouw **broer** is.

Onze Vader

Op die manier wil de Here Jezus ons leren dat onze Vader in de hemel ons onvoorwaardelijk liefheeft. Paulus **schrijft in Rom. 6 : 8** 'God echter bewijst zijn liefde jegens ons, doordat Christus, toen **wij nog zondaren waren**, voor ons gestorven is'. Juist door deze onvoorwaardelijke liefde wil God in heel **ons** leven, zowel in ons denken als in ons gevoel, kinderlijke wederliefde **wekken**, die diepe overtuiging: Hij is **mijn** Vader, niet omdat ik dat verdien, maar 'gewoon' omdat ik **zijn** kind mag zijn.

STICHTING AFBOW

De stichting Afbouw te Kampen stelt zich ten doel de beoefening van de gereformeerde theologie te bevorderen door met name te helpen bij de financiering van proefschriften ten dienste van promoties aan de Universiteit te Kampen.

Voor haar inkomsten is de stichting geheel **aangewezen** op giften van meelevende kerkleden.

Inlichtingen worden graag gegeven door het bestuur:

C. Timp (05202-14869),
B. Kamphuis (05202-26248) en
J.G. de Kimpé (05202-16384).

Giften, **die fiscaal aftrekbaar zijn**, worden graag ingewacht via bankrekeningno. 63.18.36.934.

ten name van Stichting Afbouw
p/a Hoefblad 4

8265 GM Kampen.
Postrekening van de Credit Lyonnais Bank
te Kampen: 806552.

RECHTSSTAAT – OVERHEID – AMBTENAAR

D.A.C. Slump

Samenleving

Rwanda is een baken in zee. Bosnië is nog dichterbij.

Vrijheid gebruiken

Juist in het contrast met onze geschiedenis van vijftig jaar geleden en met het heden in landen als Rwanda, Irak en het voormalig Joegoslavië, kan dankbaarheid opbloeien over de rechtsstaat waarin wij mogen leven. Vrijheid om te leven – ~ ~ ~ je graag wilt. Dat betekent ook voor christenen de ongekende mogelijkheid om te leven als kinderen van God. Geve de HERE dat we die vrijheid ook gebruiken.

Kritiek op onze rechtsstaat, maar...

We zijn gewend om kritiek te hebben op de verworvenheden van onze democratische rechtsstaat. Kritiek op onze Grondwet. De grondrechten daarin zijn ongefundeerd, ze stoelen op het humanistische gelijkheidsideaal. Kritiek op de rechterlijke macht die – vrijgelaten door de wetgever – toenemend ruimte biedt voor euthanasie en nu ook al voor het doden van gehandicapte baby's. Kritiek op onze volksvertegenwoordiging, omdat zij zo weinig rekening houdt met Gods wijze Woord. En deze kritiek is begrijpelijk. Ze moet ook klinken. Maar dat neemt niet weg dat we af en toe eens uitdrukkelijk moeten stil staan bij de genade die de HERE ons verleent om in een rechtsstaat te mogen leven. De Grondwet verleent rechten die aan iedereen in ons land de vrijheid geven om zijn leven in te richten naar eigen verantwoordelijkheid. De rechter biedt rechtsbescherming tegen een overheid die

*In de afgelopen maand is overal in ons land her-
dacht dat vijftig jaar geleden een einde kwam
aan de Duitse overheersing. Ook in de kerken is
bij de 'vijftigste mei' stilgestaan. Want het past
ons de HERE te danken voor de herkrege-
nen vrijheid. Hij is de Koning der koningen. Hij regeert vol-
ken en geeft macht aan wie Hij wil.*

Rechteloosheid

Voor mensen die de Tweede Wereldoorlog niet zelf aan den lijve hebben meegemaakt, is het moeilijk voor te stellen wat nu bevrijding precies is. Je kon er heel veel over lezen, zeker in deze meidagen. Maar zelf de bevrijding te hebben meegemaakt, te hebben me-
ren, dat is heel wat anders. Dan voel je het verschil tussen onvrijheid en vrijheid. Je weet wat je in die vijf jaren van bezetting hebt gemist.

Waarvan zijn we eigenlijk bevrijd? Wat was nu typerend voor die vijf jaar vreemde overheersing? Was dat de jodenvervolging? Het feit dat duizenden mensen, schepselen van God, door anderen, even — schepselen van God, van de aarde zijn verwijderd? Of dat je zomaar je radio moest inleveren of verstopen, dat je niet eens meer mocht luisteren naar de stem die je zelf wilde horen? Dat je altijd bedacht moest zijn op de vijand die meeluistert?

Wellicht wat onvergeloofbare voorbeelden. Toch hebben ze een ding gemeen. Het zijn beide voorbeelden van rechteloosheid, van willekeur. Overgeleverd zijn aan machti-

gen die zelf hun regels bepalen en ze zelf uitvoeren, zonder dat er sprake is van controle.

Je recht zoeken tegen de overheid was uitgesloten. De overheid was het recht zelf, ongenaakbaar en onveranderbaar. Jij moest je schikken, je was overgeleverd; onvrij!

Vandaag: een rechtsstaat

Deze situatie van rechteloosheid staat in schril contrast met onze tijd. De Nederlandse burger is mondig. Het beroep op de rechter neemt toe. In ons land heeft niet de overheid, wetgever en bestuur, het laatste woord. Het is de rechter die uiteindelijk bepaalt wat in een concreet geval recht is. Daar heeft ook de overheid zich aan te houden. En daar wil onze overheid zich in de regel ook aan houden. Onze overheid heeft zichzelf aan rechtsregels gebonden; dat is het beginsel van de rechtsstaat. De rechtsstaat wordt breed gedragen. Juist in de afgelopen tijd van herdenken bleek dat duidelijk. En mochten de gruwelen van de nazitijd ons niet (meer) helder voor ogen staan, dan maken de t.v.-beelden ons duidelijk dat ook vandaag rechteloosheid en willekeur duizenden slachtoffers maakt.

naar willekeur handelt. De volksvertegenwoordiging **waakt** tegen een tirannieke overheid. Verworvenheid die in de jaren '40-'45 no-de werden gemist.

Danken en bidden

Het dienen **van** de **HERE** gebeurt niet alleen in de **binnenkamer**. Het **mag** op straat, openlijk. Dat is vrijheid die in ons land nog in rechte afdwingbaar is.

Met alle zorgen die **we** hebben over toenemende secularisatie mag dit met **grote** dankbaarheid **geno-teerd** worden.

Dank God voor bevrijding van **wil-lekeur** en rechteloosheid en **smeek** Hem voor handhaving van rechten gerechtigheid, ook in de **openbare** samenleving. Bidt daarom voor de wetgever en het bestuur, voor de rechter en de ombudsman. Ook **dat** vraagt **de Here** van zijn kinderen. Opdat we **in** alle vrijheid God mogen dienen en eren, niet alleen thuis en in de **kerk**, **maar** ook in de openbare samenleving.

De aparte positie van de ambtenaar

Een betrouwbare overheid en eerlijke **rechtspraak** zijn gaven van God. Daarom steekt het ook nauw als we in overheid en rechtspraak verantwoordelijkheid hebben gekregen. Vroeger was een ambtenaar heel duidelijkeen dienaar van het publiek belang. **Zijn** rechtspositie, **zo-**als **benoeming** en ontslag, is ook vandaag **nog** apart geregeld. Geen **arbeidsovereenkomst** tussen werkgever en **werknemer**, maar een aanstelling met vaak **een** daarbij behorende eed of belofte.

Waarschijnlijk heeft deze aparte positie haar langste tijd **gehad**. Het **bedrijfsleven** en de overheid groeien **naar** elkaar toe. De Staat der Nederlanden wordt de B.V. Nederland. **Het** besef dat je als ambtenaar de publieke zaak dient slijt **steeds** meer. Dat is verlies.

Een **overheidsdienaar** **zal** immers **steeds** **moeten** blijven **beseffen** dat

hij in dienst staat van **het** gezag dat **God over** ons heeft aangesteld. Dat geeft hem plichten die uitstijgen boven wat men van een gewone werknemer mag verwachten.

Corruptie van een bestuurder of ambtenaar werkt door in de samenleving. **Het** kan de overheid zelf in opspraak brengen. Als een burgemeester wordt vrijgesproken van dubieuze contacten met **het bedrijfsleven** levert dat veel discussiestof op. En terecht! Het image van een handige **jongen** past niet bij een burgemeester. Daar is **zijn** **ambt** niet naar.

Het is goed dat **we** dat beseffen, zeker als **wij** zelf in dienst **van** de overheid **werkzaam** zijn.

Uit de kerken

Persbericht

Zomercursus voor jonge kerkorganisten volgeboekt

De zomercursus voor jonge (aankomende) organisten die de Vereniging van Gereformeerde Kerkorganisten (VGK) samen met het GVI van 3-8 juli in Zwolle (Soeslo) organiseert, is reeds volgeboekt. Men wordt verzocht zich hiervoor **niet** meer op te geven. Het VGK-bestuur beraadt zich op de mogelijkheden het volgend jaar opnieuw een dergelijke cursus te organiseren. Voor informatie hierover kunt u bellen naar: H. Ophoff, Grasklokje X, 7721 JA Dalfsen, w (05293) 40 29.

Bericht

Welke predikanten die in Limburg met vakantie zijn, zijn bereid om voor te gaan in één of meer diensten in Brunssum. Het betreft de volgende zondagen: 25 juni, 2 juli, 9 juli, 23 juli en 6 augustus. U kunt bellen naar: (045) 25 21 05.

Zending

Ds. P.K. Meijer een jaar in Assen
Ds. P.K. Meijer, zendeling van de kerk van Surrey (Canada), zal, voor de kerk van Assen-Z., van 1 juni 1995 tot 1 juni 1996, het zendingswerk in Brazilië ondersteunen op het gebied van de leetuurvoorziening. De kerk van Surrey heeft ds. Meijer daarvoor uitgeleend aan de kerk van Assen-Z. Deze kerk vericht zendingswerk in het zuiden van Brazilië en verzorgt de leetuurvoorziening voor dat gebied, in overleg met de kerk van Surrey. Ds. Meijer is zelf 16 jaar lang zendeling geweest in het noordoosten van Brazilië. Tot 1 juni 1996 is zijn adres: Ereprijsstr. 12, 9404 KH Assen, ☎ (05920) 1 27 18.

(zie ook pag. 732 en 740)

Getuige zijn

In het *Gereformeerd Weekblad* van 12 mei jl. schreef drs. **Jac. Westland** over het getuigen in deze tijd. Hoe doe je **dat** en wat **komt** er allemaal bij kijken? Het gaat bij het **getuigen** enerzijds om **objectieve** feiten. **Din**-gen die gewoon gebeurd zijn. Maar bij het bijbelse getuigen is **ook sprake** van grote **persoonlijke betrokkenheid**:

Je kunt en je zult dan **ook** geen **getuige** zijn, als er niets in je hart leeft **van** de noodzakelijkheid en de vreugde van het geloof in de Heere **Jezus Christus**. Ais je zelf niet een klein beetje **begrepen hebt uit hoe grote nood en dood** je **gered bent** en ook **anderen** gered moeten worden.

In dit verband **moet ik** wijzen op het gevaar van wetticisme. Ik kramp van het moeten getuigen. Een christen moet **getuigen**. **We kunnen dan zo gericht zijn op de actie** van het getuigen zelf, dat datgene waarom wij en **waarvan** wij **getuigen** totaal op de zicht-**grond raakt**. **Het dreigt dan ook** een formele **zaak te worden**. Zoals het ook wel functioneert in de **krin-gen** van de Jehova's getuigen. Zo-**veel bezoekjes** moeten **gedaan worden**, zoveel straten **befolderd** enz. enz. Het is blijvend noodzakelijk **terug te koppelen** op de bron. Gods **grote** genade in de **Heere Jezus Christus** mag altijd weer **opnieuw** onze verwondering en onze vreugde **zijn**. **We mogen** er vanuit het evangelie ons hart mee laten vullen. En **waar** het hart vol van is, loopt de mond van over. We zullen ook anderen in de **rijkdom** van Gods genade willen laten delen.

Twee bomen

De psychiater R. **Schoonhoven** bood in *De Waarheidsvriend* een paar artikelen over pastoraat en hulpverlening. Hij zelf heeft steeds **meer oog gekre-**gen voor het belang van het gevoelsleven hij het ontstaan van psychische stoornissen, vertelt hij in het **nummer** van 11 mei. **Hoe** ziet hij de **structuur** van dat gevoelsleven en wat is het mensbeeld waarvan hij uitgaat?

Zoals ik reeds schreef, is voor **mij** de **mens een** eenheid van lichaam, ziel en **geest**, die alle drie onderscheiden functies hebben, maar niet zonder **elkaar** kunnen. Het lichaam is ons vlees en bloed, onze **botten en spieren, onze** lever en hersenen, ons hart en onze longen **etc.**

De ziel is ons psychische leven en omvat ons intellectuele en emotionele **leven**.

En de geest is ons bewustzijn, de bruggenbouwertussen **deze** onderdelen en de plaats waar de relatie met God zich afspeelt.

De volgende stap om **alles beter te** begrijpen is voor mij het schematiseren ervan. Zo stel ik mij het intellectuele en emotionele **leven** voor als twee bomen met vertakkingen; de **takken zijn** de lichamelijke basis, de inhoud van de takken bestaat uit de emotionele en rationele ervaringen die de **mens** in de loop van zijn leven opdoet.

Deze worden opgeslagen in de takken van die twee afzonderlijke bomen van gevoelens en feiten. Voor het gemak kunnen we ons voorstellen dat die ene boom (het intellect) in de rechter hersenhelft zit en de andere **boom** (het gevoel) in het linker gedeelte. **We kunnen** ons verder voorstellen dat deze twee

M meegelezen

bomen elkaar in het midden van de hersenen ontmoeten en daar aan elkaar hun gegevens uitwisselen. Het menselijke **gedrag** wordt **be-**paald door de resultante hiervan. Voor een evenwichtig **reageren** is dus een goed evenwicht nodig tussen gevoel en verstand. Door allerlei **stoornissen** kan een disharmonie optreden in het leven van mensen, waardoor **allerlei** klachten kunnen ontstaan en zij hun **'bestem-**ming' niet vinden.

Tekort en 'trauma'

In het geval van een boom kan dit geschieden door een **tekort aan water en zon** of door te veel storm en regen. Als we dit beeld toepassen op ons gevoelsleven, **kunnen** we dus zeggen dat ons gevoelsleven verstoord kan raken door een tekort aan liefde en door een **ke-**veel aan traumatische **ervaringen**. In zowel het **tekort** als de **trauma-**tisering zijn gradaties **aan te** brengen: het ene tekort is het andere nog niet en dat **geldt ook voor** trauma's.

Mens worden naar Gods bedoeling

Het *Centraal Weekblad* van 19 mei jl. bevatte een artikeltje van ds. **Pieter Boomsma** over de Heilige Geest. Voor veel mensen is Hij de 'grote Onbekende'.

Jaren geleden, een paar dagen voor **Pinksteren**, kwam ik op straat een **gemeentelid** tegen dat tegen me zei: 'Valt niet mee zeker, de preek voor zondag'. Toen ik hem vroeg wat hij **bedoelde**, gaf hij aan dat hij vond dat Pinksteren een **bijzonder vage** feestdag was in het geheel van de **christelijke** feesten. In de

loop van de tijd heb ik gemerkt dat veel mensen er zo over denken. De één noemt het 'de geboortedag van de Kerk' (en heeft gelijk), de ander haalt alleen de schouders op en vindt het nog lastiger te vatten dan het paasfeest. Het is ook behoorlijk vaag wanneer je alleen kijkt naar het verhaal in Handelingen 2. Al die 'alsen' daar. Een geluid als van een geweldige windvlaag; tonen als van vuur. Wat moet je ermee?

Het wordt een beetje duidelijker, wanneer je leest wat Jezus allemaal zegt over wat er gaat gebeuren wanneer het zover is en de Pinksterdag aanbreekt. Hij spreekt bijv. over 'jullie zullen kracht ontvangen, wanneer de Heilige Geest over je komt'. Jezus spreekt – in het Evangelie naar Johannes – over 'vrede' in verband met de Heilige Geest. Het is ook de Geest die 'jullie te binnen zal brengen wat je moet spreken', wanneer je in een moeilijke situatie terecht bent gekomen. Het komt er op neer dat je krijgt wat je nodig hebt om Jezus te volgen wanneer Hij zelf niet meer zichtbaar aanwezig is. Vooral Paulus werkt & later verder uit in zijn brieven, in 1 Korinthiërs 12-14 bijv. en in Galaten 5. Daar lees je echt wat 'het gereedschap' is dat God aan zijn mensen wil geven om te kunnen leven en te kunnen functioneren in zijn werk, in zijn dienst. Maar dat is het vervolg. Waar het mee begint is dat God, de Heilige Geest, als het ware in zijn mensen komt wonen. Hen zo laat delen in zijn mogelijkheden, in zijn kracht, in zijn vernieuwende werk. Je wordt niet 'overgenomen'. Het is niet wat je zelf niets meer hebt in te brengen, alsof je – in positieve zin dan – een 'bezetene' zou worden. Zo gaat de Heer niet met mensen om. Het is wel zo, dat allereerst de mogelijkheden die er in je zitten een kans krijgen. De uiterste ruimte voor zelfontplooiing, maar dan in de betekenis van 'mens worden, naar Gods bedoeling'. Zoals je door je Maker bedoeld bent. Niet

in één klap, het is een levenslang groeiproces. Daarnaast begint er een proces van verandering. Naarmate je groeit in het geloof – je zou kunnen zeggen: ervaring opdoet in de omgang met God – kan Hij dingen aan je kwijt. 'Gaven' noemt Paulus dat. Dat betekent ook dat je meer en meer zicht krijgt op wie Jezus is en wat Hij voor jou betekent. Je kent Hem, ook al heb je Hem nooit gezien. Dat doet & Heilige Geest ook. De verandering van je leven, van je denken, je belangstelling, je verlangens, komt ook te voorschijn in veranderingen die in Ga-

laten 5 worden genoemd 'de vrucht van de Geest'. Liefde, geduld, blijdschap, worden kenmerken van je persoon. Voor ieder anders, maar wel herkenbaar. Hoe kan het anders, wanneer Gods Geest, met zijn kracht, in je zit? Voor veel mensen vaag en dat is jammer.

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij Donatus zijn verzekerd. Gewoon, omdat Donatus in de praktijk bewijst er te zijn wanneer Donatus het meeste nodig is! Bij calamiteiten van welke omvang en aard dan ook. Op basis van

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat betekent dat de leden samen de kracht van Donatus bepalen. Een gemeenschapsgedachte die er inmiddels toe heeft geleid, dat er ruim 75% van alle kerkgebouwen in Nederland bij Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk

gesprek met één van onze adviseurs. Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus

kieszen voor verantwoorde bestedingen. Jaarlijks wordt de winst van Donatus in de vorm van premierestitutie terug betaald. In de afgelopen 10 jaar bedroeg deze premierestitutie gemiddeld maar liefst 50%!

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB 's Hertogenbosch, tel: 073-122166

Beroepen te Gorinchem i.c.m.
 Sliedrecht en Wijnjewoude i.c.m.
Oosterwolde: A. van Groos, kand.
 te Kampen: te Hardenkg-O.
 (tweede pred.plaats): L.W. de
 Graaff te Zuidlaren; te Hoogezand-
 Sappemeer (tweede pred.plaats):
 C. de Putter te Hoogeveen; te
 Brouwershaven, te Lutten en te
Rotterdam-Delfshaven: J.A. Roose,
 kand. te Kampen; te Rozenburg:
 M. Heemskerk te Hoogezand-Sap-
 pemeer.
Bedankt voor Eindhoven: K. van
 den Geest te Amsterdam-C.; voor
 Goes: S. de Vries te Haren;
Aangenomen naar Rijswijk: R.J.
 Blok te 's-Gravenhage-Z./Loosdui-
 nen. Ds. Blok blijft pred. te 's-Gra-
 venhage-Z./Loosduinen (deze ge-
 meenten vergaderen vanaf sept.
 1995 gemeenschappelijk).

Adreswijzigingen e.d.

Diever * Scriba: B. Algra, Zr.
 Broerstr. 13, 7981 DJ, ☎ (05219)
 32 44.
Ede * Scriba: F. Kievit, Voerakker
 10, 4713 SN (pag. 92).
's-Gravenhage-C./Scheveningen
*** Predikant:** ds. G. Mulders, ☎
 (070) 3 63 42 04 (pag. 132).
Groningen-Oost * Kerkeraad:
 Postbus 60060, 9703 BB; Mevr.
 A. Dijkema-Warners (secr.), Marjo-
 leinstr. 7, 9731 DC, (pag. 40).
's-Hertogenbosch * Scriba: C. de
 Putter, ☎ (073) 56 30 94;
 Evang.com.: E.J. van Bergen-
 Rasmussens, Schieland 17, 5235
 NR, ☎ (073) 42 40 05 (pag. 150).
Hooghalen * Scriba: W. Sturing,
 Laaghalerveen 23, 9414 VH, ☎
 (05939) 22 58; **Diaconie:** zie Scri-

ba; **Evang.com.:** M.P. Timmer-
 man, Smilderweg 5, 9414 AP, ☎
 (05939) 25 44 (pag. 64).
Hoogkerk * Kerkeraad: Postbus
 2343, 9704 CH Groningen. Scriba:
 B. de Wit, C. Jetsesstr. 3, s (050)
 56 50 72 (pag. 42).
Zeewolde * Scriba: J.M. Lok,
 Windbaan 3, 3893 CC, ☎ (03242)
 35 65 (postadres ongewijzigd)
 (pag. 97).

Geslaagd

Ds. M. Nap, missionair predikant
 te Hattem is in de classis Hattem
 geslaagd voor het zendingsexamen.

C. v.d. Beek te Oegstgeest slaagde
 aan de Theol. Universiteit te Kam-
 pen voor het doctoraal examen.

DE BIOGRAFIE!

Wat er al niet verscheen en verschijnt over K. Schilder, een goede en complete levensbeschrijving is er niet bij. In die leemte is nu voorzien door een uitnemend Schilder-kenner: dr. J.J.C. Dee. Van zijn hand verscheen het eerste deel van de Schilder-biografie. Het beschrijft Schilders leven en werk tot zijn inaugurele rede in januari 1934.

In dit boek komt Schilder vooral als gezaghebbend, maar niet-onomstreden predikant en als gedreven schrijver/journalist naar voren. Uiteraard werpt de biografie ook een helder licht op wat voor velen tot nu toe een duistere periode was in Schilders leven: de belangrijke studietijd in Duitsland. Opvallend is ook de ruime aandacht die de auteur geeft aan Schilders trilogie 'Christus in Zijn lijden', een hoogtepunt in Schilders exegetisch, dogmatisch en homiletisch werk.

Dr. J.J.C. Dee: K. Schilder - zijn leven en werk deel I (1890-1934)

Gebonden, 429 pag., f 49,50 - Verkrijgbaar in de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre b.v. - Postbus 25 - 4460 AA Goes - Tel. 01100-15591